

Het einde van Rusland

Rusland vlucht liever terug in het eigen heerszuchtige verleden dan dat het de eigen samenleving hervormt.

Joeri Afanasjev

Bekend Russisch historicus (74). Studeerde onder andere aan de Sorbonne in Parijs. Was 37 jaar lid van de communistische partij en werkte mee aan de 'glasnost' van Sovjetpresident Gorbatsjov. Was lid van de Democratische fractie in het eerste gekozen parlement van de Sovjet-Unie (1989). Publiceert regelmatig in oppositionele Novaja Gazeta, waarvoor de in 2006 vermoorde journalist Anna Politkovskaja werkte.

De afgelopen maanden waren we getuige van een aantal daden van de Russische regering die op het eerste gezicht tegenstrijdig lijken. Ik noem de belangrijkste:

- voor het eerst sinds de terugtrekking van het Sovjetleger uit Afghanistan begonnen en beëindigden de Russische strijdkrachten een 'echte' (geen 'koude') oorlog buiten Rusland – in Georgië;
- voor het eerst sinds de val van de Sovjet-Unie zijn Russische strategische bommenwerpers en oorlogsschepen naar Latijns-Amerika gestuurd;
- de terugkeer naar de Koude Oorlogsretoriek heeft het punt bereikt waarop de Russische minister van Buitenlandse Zaken in een gesprek met een buitenlandse (Britse) collega begon te schelden;
- schepen van de Russische marinebasis in Sebastopol vochten in de Zwarte Zee tegen Georgië, hoewel de Oekraïense president dit heeft verboden als Oekraïne niet is ingelicht;
- premier Poetin speelde de kaart van de atoomchantage tegen de Tsjechische Republiek en Polen, op zijn 'speciale' KGB-manier: geladen en raadselachtig met de flagrante en groei-

ende materiële ongelijkheid van de Russische bevolking is de militaire begroting met bijna 30 procent gestegen;

- de Russische president begroette de verkiezing van de nieuwe Amerikaanse president met de belofte raketten te plaatsen in de Oostzee-enclave Kaliningrad, die een bedreiging zullen vormen voor de Europese bondgenoten van Amerika (al heeft hij zijn woorden nu weer ingetrokken).

De Russische 'massa' laat het optreden van de autoriteiten niet lijdzaam over zich heen komen. Er is zelfs sprake van bijval. Het erge is dat

we dit eerder hebben gezien, die geestdriftige reactie van een massa die eerst gemanipuleerd en dan vertrapt wordt: zo ging het ook vóór en vlak na de Eerste Wereldoorlog. Het volk en de bolsjewieken waren toen zo hecht verbonden dat het nog altijd niet duidelijk is wie nu meer steun kreeg van wie en wie leiding gaf aan wie. Maar we weten wel waar deze omarming op uitdraaide. We weten dat ze lang duurde en dat ze beide partijen noodlottig werd – zie het jaar 1991.

Tegelijkertijd weten we ook dat het Russische volk de staat nooit als 'vriend' heeft beschouwd

en dat de normale reactie op staatsdwang altijd heeft bestaan uit list en bedrog en omzeiling van de wet. Ogenscheinlijk liepen mensen onderdanig in de pas, maar in hun zakken hielden ze altijd de vuist gebald. Deze uiterlijke tekenen van onderdanigheid en gehoorzaamheid werden (en worden nog altijd) gezien als een neiging tot lijdzaamheid, en desgewenst kan die gewoonte als steun van het volk aan de regering worden uitgelegd.

Maar het blijft een massa, een menigte. Pas in

